

Jméno autora: Mgr. Hana Boháčová
Datum vytvoření: 05.02.2013
Číslo DUMu: VY_12_INOVACE_05_CJL_L

Ročník: II.

Český jazyk a literatura

Vzdělávací oblast: Jazykové vzdělávání a komunikace, Estetické vzdělávání

Vzdělávací obor: Literatura

Tematický okruh: Česká literatura ve 2. polovině 19. století

Téma: Jan Neruda – básnická tvorba

Metodický list/anotace:

Určeno jako informace o autorovi a pro práci s textem pro žáky 2. ročníku všech oborů a zároveň pro žáky 4. ročníku jako opakování k ústní části maturitní zkoušky.

Jan Neruda /básník/

- Narozen 9. 7. **1834** Praha
- Zemřel 22. 8. **1891** Praha
- Reprezentant skupiny **májovců** (almanach Máj 1858)
- První básnická sbírka **Hřbitovní kvítí** (1858): pesimismus, skepse
- Podstatná část tvorby 60. let shrnuta do sbírky **Knihy veršů** (1868): sociální balady, intimní a vlastenecká lyrika
- V 70. letech, vliv astronomických poznatků, sbírka **Písně kosmické** (1878): konfrontace řádu vesmíru s řádem světa
- 80. léta: návrat k baladě, inspirace z lidové slovesnosti naplňuje ideály lidské svobody a volnosti – sbírka **Balady a romance** (1883); ohlédnutí za čtyřmi úseky lidského života od mládí do stáří – sbírka **Prosté motivy** (1883)
- Závěr básnické tvorby – posmrtně vydaná sbírka **Zpěvy páteční** (1896) – biblická podobenství, na pozadí pašijových motivů zobrazeno utrpení národa, ale i vize vzkříšení

Obr. 1

Obr. 2

Knihá veršů lyrických a smíšených

Otci

„Milovali jsme se, otče,
jak se milovat jen může,
ctili jsme se, drahý otče,
muž jak může ctíti muže.

A přec stála jakás síla,
příkré pýchy mezi námi,
že jsme žili, jako žijou
dobří, ale chladní známí.

Často o samotě náruč
toužebně jsme rozepjali,
a když jsme se sešli – chladně
proti sobě zas jsme stáli.“(1)

Matičce

„Dí matka: „Ty prý písničky
tak často na mne skládáš,
to není hezké, tím mne jen
do lidských úst zas vkládáš.“

Ty nevíš, drahá matičko,
co se mým písním dívá:
k nim nikdo nápěv neskládá
a nikdo je nezpívá.

Písnička, při níž pláčeme,
je jiným lidem něma,
a kdybych složil tisíc jich –
vždyť mluví jen k nám dvěma!“(2)

Porovnejte předchozí ukázky a pokuste se vysvětlit, jaký byl jeho vztah s otcem a jaký s matkou.

Vztah k otci

- ✓ milovali jsme
- ✓ ctili jsme se
- ✓ stála jakás síla příkré pýchy mezi námi
- ✓ dobří, ale chladní známí
- ✓ o samotě náruč toužebně jsme rozepjali
- ✓ chladně proti sobě jsme stáli

Vztah k matce

- ✓ drahá matičko

Přečtěte si následující ukázkou z Nerudova dopisu své lásce Anně a vysvětlete, jaký vliv měl tento vztah na Nerudu

„Já ve světě našel málo lásky; snad jsem jí nezasloužil, neboť kde se mně, třeba spoře, podávala, já ji odkopl.

S otcem mým jsme se milovali, jaká jen láska mezi otcem a synem být může, a přece jsme žili ve věčném nepřátelství. Takové a podobné boje neudusily sice můj cit, ale pohrbily ho a uzamkly v nejhlubším nitru srdce. Nyní však co dál? Já psal rychle, aby nenuceně, cit můj všelicos při tom prozkoumal a leccos rozbolestnil a přece jsem studoval, jak se láska pochovává – poslední láska – a první.“(3)

Z dopisu Anně Holinové 23. 1. 1858

**Přečtěte si pozorně
ukázkou z básnické sbírky
Balady a romance**

ROMANCE HELGOLANDSKÁ

„Bouř žene koráb u divokém běhu.
John lampu klamnou k skále přivěsil
a dí: „Bůh žehnej břehu!“

A koráb k světlu žene se a v trysku
se náhle přes úskalí překotil,
a stěžněm vězí v písku.

John zavejsknul si ve syčící pěnu:
„Má dceruška si chystá veselku,
dnes pomohu jí k věnu!“

A člunek jako liška běží
po těžkých vlnách tam, kde zvrhlá loď
jak černá rakev leží.

John nenavykl marně tratit času,
svou sekyru hned v koráb zarazil,
vtom z nitra doslech hlasu.

„Jen pospěš, pospěš!“ zni to dutě zdůli,
„a všeho zboží půli dostaneš,
i všeho zlata půli.“

John naslouchá a vytřešťuje zraky –
„Aj pakli jedna půle bude má,
toť bude druhá taky!“

A rychle s člunkem ku břehu uhání.
Po celou noc se k lodi nevrátil,
až teprv po svítání.

Až po svítání, v bílé ranní době
zas sekyru svou v koráb zaráží
a uvnitř již jak v hrobě.

Již voda otvorem si cestu klestí,
teď vyhoupla si první mrtvolu,
John rychle po ní pěstí.

Tvář mrtvou k sobě obrátil: „Eh kletě!
Je po svatbě! Já tady za vlasy
mrtvého držím zetě!““(4)

- Zařadte báseň k literárnímu druhu a zdůvodněte své tvrzení (romance – balada).
- (romance – veselá, balada – tragická)
- Vyhledejte v textu verše vyjadřující morální provinění a odplatu za vinu.
- (chce dceři zajistit věno, je chamtivý - John naslouchá a vytřeštíje zraky, pakli jedna půle bude má, bude druhá taky; obrátí k sobě mrtvolu, kterou udeřil pěstí a zděšen uviděl svého budoucího zetě)
- Kdo z našich spisovatelů a ve kterém díle se zabývá otázkou viny a trestu? Uvedte příklady.
- (K. J. Erben: Kytice)

- Všimněte si, jaký verš a rým Neruda použil?
- (aba)

**Poslední posmrtně vydaná
Nerudova sbírka má symbolický
název;**

**pokuste se na základě ukázky
vysvětlit symboliku Velkého pátku
a to, jak básník vyjádřil svou
lásku k národu.**

V zemi kalichu

„Trpká je sláva po otcích, přetrpké
vzpomínání,

trpká je naděj v budoucnost, že až se
hlava sklání,

trpce zní píseň národa, trpce vše slovo
naše,

trpké jsou kletby z našich úst, trpké i
otčenáše.

Věřu, nemohla snad ani jinde povstat
báj ta truchle krásná:

Kdesi v temné hloubi lesa kaplička prý
stojí jasná,

kaplička prý bílá, se křížovou lodí,

Kristus Pán mši svatou denně číst tam
chodí;

zvonek sám mu zvoní, vítr píseň duje,

když Pán Kristus denně sebe znovu
obětuje.“(5)

Láska

„Ej co ty řeči! Co všechny ty klevety!

Letím ti, miláčku národe, v ústrety,

jako ta dívčice, lidská ta pěnice,

milenci letí vstříc v horoucím písničke:

„Hledím ti v oči, byt' světu se rouhaly.

Hladím ti ruce, byt' hadi v nich šlehali.

Rty moje na tvojich hladově ulpějí,

byt' jsi měl po retech jedových krůpějí.

Rámě mé toužebně hrdlo tvé ovíjí,

byt' ti zlá choroba visela na šíji.“

Přežil jsem matku svou, žiju jen
památce,

přežil jsem lásku svou, měl jí tak
nakrátce –

všechno jsem oplakal, zase se osvěžil –

tebe bych, národe, tebe bych
nepřežil!“(6)

Na základě rozboru Nerudovy básnické tvorby se pokuste zamyslet nad následujícími otázkami:

- V čem byste našli souvislosti básníkovy individuálního života, tvorby a vývoje společnosti?
- (poezie zaživa pohřbených – smutek z individuálních zklamání, z postoje společnosti)
- Jak byste charakterizovali jednotlivá tvůrčí období (na základě uvedených ukázek)?
- (pesimismus první sbírky až po naději ve vzkříšení národa v poslední sbírce)
- V čem vidíte Nerudův přínos pro další generace? Je jeho poezie stále aktuální? Uveďte konkrétní příklady.
- (razil si v básnictví vlastní cestu, nejtrvalejší hodnoty české poezie)
- Jak na vás Nerudova poezie působí? Je lehká, žertovná, nebo nás spíše nutí k zamyšlení? Je spíše pesimistická, nebo vyznívá optimisticky?
- (otevřená otázka)

Citace, zdroje a literatura

- Obr. 1: VILÍMEK, Jan. *Soubor:Jan Vilímek - Jan Neruda.jpg - Wikipedie* [online]. [cit. 9.5.2013]. Dostupný na WWW: http://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:Jan_Vil%C3%ADmek_-_Jan_Neruda.jpg
- Obr. 2: AUTOR NEUVEDEN. *Soubor:Jan Neruda.jpg - Wikipedie* [online]. [cit. 9.5.2013]. Dostupný na WWW: http://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:Jan_Neruda.jpg
- MGR. HÁNOVÁ, Eva a kol. *Odmaturuj z literatury 1*. Brno: Didaktis, spol.s r.o., 2004, ISBN 80-7358016-0.
- (1)(2)(3)(4)(5)(6) SOUKAL, Josef. *Čítanka pro 2. ročník SOŠ*. Praha: SPN, a.s., 2001, ISBN 80-7235-162-1.
- Vlastní archiv autora